

**NAJNOWSZE DZIEJE
MATERIALIZMU: W KRĘGU
TYCH SAMYCH PROBLEMÓW**

John Searle

- Omówienie

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

- Co właściwie głosi doktryna, którą określa się powszechnie mianem „materializmu”?

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

- Co właściwie głosi doktryna, którą określa się powszechnie mianem „materializmu”?
„Można by sądzić, że sprowadza się ona do poglądu, że na poziomie budowy mikroskopowej świat składa się wyłącznie z cząsteczek materialnych.” (s. 49).

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

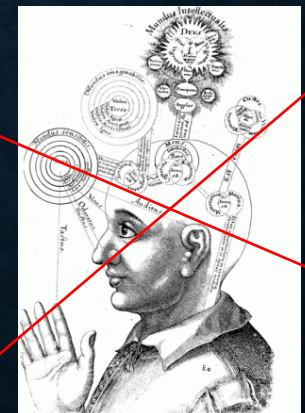
- Co właściwie głosi doktryna, którą określa się powszechnie mianem „materializmu”?
„Można by sądzić, że sprowadza się ona do poglądu, że na poziomie budowy mikroskopowej świat składa się wyłącznie z cząsteczek materialnych.” (s. 49).
Każdy kto uprawia filozofię umysłu powinien z tym poglądem się zgodzić....

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

- Co właściwie głosi doktryna, którą określa się powszechnie mianem „materializmu”?
„Można by sądzić, że sprowadza się ona do poglądu, że na poziomie budowy mikroskopowej świat składa się wyłącznie z cząsteczek materialnych.” (s. 49).
- Co w istocie głoszą zwolennicy tego poglądu?

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

- Co właściwie głosi doktryna, którą określa się powszechnie mianem „materializmu”?
„Można by sądzić, że sprowadza się ona do poglądu, że na poziomie budowy mikroskopowej świat składa się wyłącznie z cząsteczek materialnych.” (s. 49).
- Co w istocie głoszą zwolennicy tego poglądu?
„Sądzę, że pragną zakwestionować to, jakoby w świecie istniały jakiegokolwiek nieredukowalne mentalne zjawiska” (s. 50).

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

- „Nieustannie podkreślam, że można uznawać oczywiste fakty fizyki – na przykład, że świat składa się wyłącznie z cząsteczek fizycznych zlokalizowanych w polach sił – nie kwestionując jednocześnie oczywistych faktów dotyczących naszych przeżyć – na przykład tego, że każdy z nas jest świadomy i że nasze świadome stany mają zupełnie swoje, nieredukowalne własności fenomenologiczne.” (s.50)

ROZWAŻANIA WSTĘPNE

- „Nieustannie podkreślam, że można uznawać oczywiste fakty fizyki – na przykład, że świat składa się wyłącznie z cząsteczek fizycznych zlokalizowanych w polach sił – nie kwestionując jednocześnie oczywistych faktów dotyczących naszych przeżyć – na przykład tego, że każdy z nas jest świadomy i że nasze świadome stany mają zupełnie swoiste, nieredukowalne własności fenomenologiczne.” (s.50)

Teza 1: Oczywiste są fakty w fizyce, np. że świat składa się wyłącznie z cząsteczek fizycznych zlokalizowanych w polach siły.

Teza 2: Oczywiste są fakty o tym, że każdy z nas jest świadomy, że nasze świadome stany mają nieredukowalne własności.

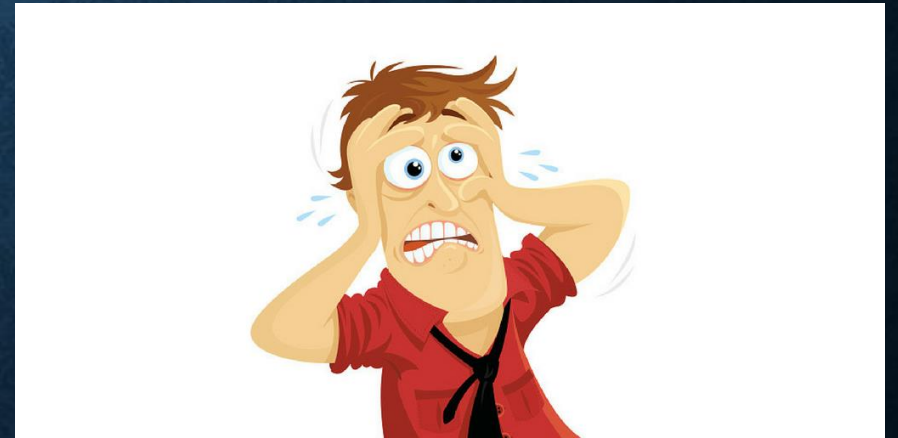

CELE I MOTYWACJE

- Prześledzenie historii materializmu w filozofii umysłu (od lat 50) ...

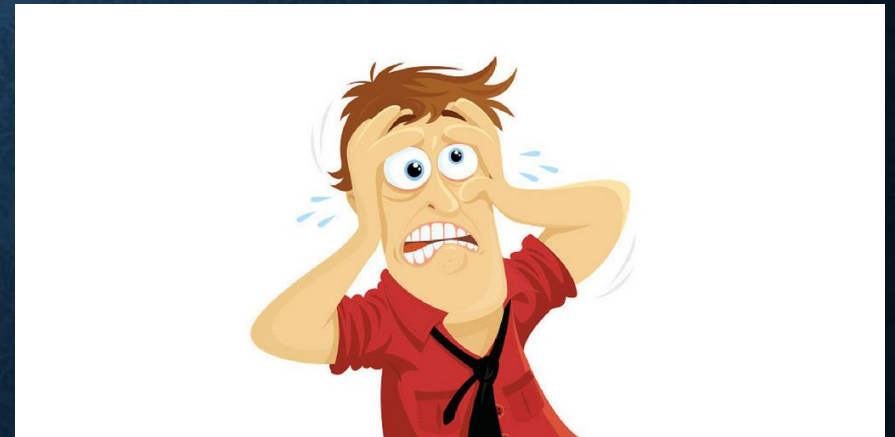
CELE I MOTYWACJE

- Prześledzenie historii materializmu w filozofii umysłu (od lat 50) ...
- Ogólna struktura dyskusji: teoria materialistyczna nie uwzględnia umysłu (np. świadomości, jakościów czy treści semantycznych).

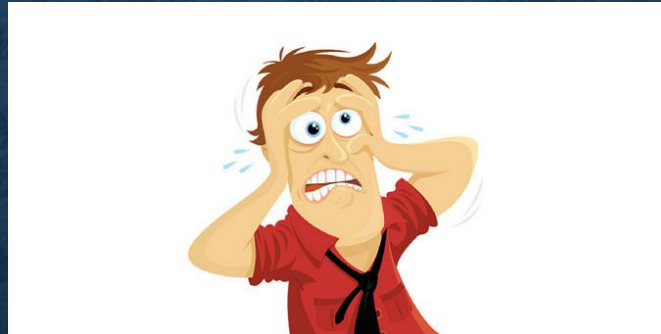
CELE I MOTYWACJE

- Prześledzenie historii materializmu w filozofii umysłu (od lat 50) ...
- Ogólna struktura dyskusji: teoria materialistyczna nie uwzględnia umysłu (np. świadomości, qualiów czy treści semantycznych).
- „Należy zdemaskować założenia, które wszyscy przyjmują za oczywistość, założenia, dzięki którym ów spór został uruchomiony i nie przestaje się toczyć” (s. 54).

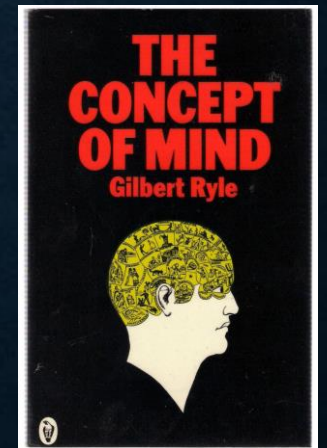
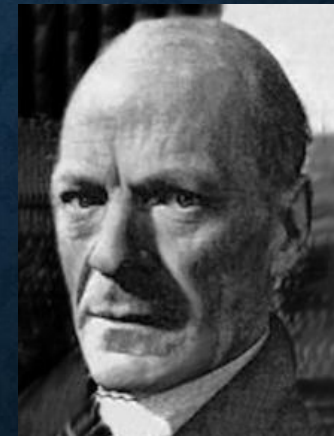
HISTORIA MATERIALIZMU

Behawioryzm

HISTORIA MATERIALIZMU - BEHAWIORYZM

- Rozróżnienie na „behawioryzm metodologiczny” i „behawioryzm logiczny”.
- Behawioryzm logiczny: „terminy mentalne mogą zostać zdefiniowane w terminach behawioralnych i czy zdania mówiące o umyśle są w pełni przekładalne na zdania dotyczące zachowania” (s. 57).
- Umysł to tylko zachowanie i dyspozycje behawioralne.
- Między pojęciami mentalnymi a behawioralnymi zachodzi związek definicyjny.
- Przedstawiciel: Gilbert Ryle

HISTORIA MATERIALIZMU - BEHAWIORYZM

Przykład: Janusz ma przekonanie, że będzie padał deszcz.

Analiza: Janusz będzie skłonny zamknąć okna, posprzątać narzędzia z ogrodu i zabrać ze sobą parasol, jeśli będzie wychodził z domu.

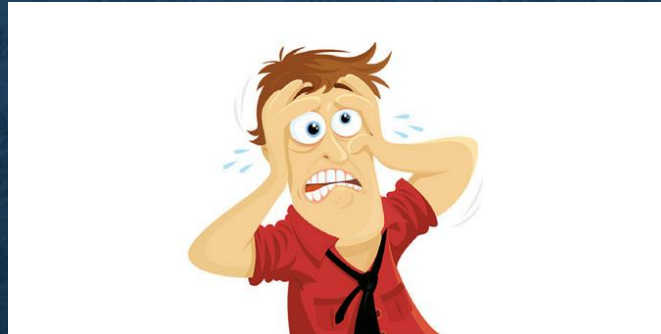
HISTORIA MATERIALIZMU - BEHAWIORYZM

- Zarzut zdroworosądkowy:
  - Superaktor/superspartianin
- Zarzuty techniczne:
  - Kolistość analizy: „aby przeprowadzić analizę przekonań w terminach zachowania, musimy, jak się wydaje, odwołać się do pragnień; chcąc jednak zanalizować pragnienia, musimy odwołać się znowu do przekonań” (s. 58).
  - Ignorowanie przyczynowości: między stanami mentalnymi a zachowaniem.
  - Pojęcie „dyspozycji” i problem z wyjaśnieniem, jakiego rodzaju poprzedniki powinny występować w owych zdaniach hipotetycznych, by zawierały – one adekwatną analizę terminów mentalnych w terminach behawioralnych.

HISTORIA MATERIALIZMU

Behawioryzm

Funkcjonalizm

HISTORIA MATERIALIZMU - FUNKCJONALIZM

- Dyskurs o stanach mentalnych jest tylko dyskursem o pewnym neutralnym zbiorze związków przyczynowych.
- Tzw. zdanie Ramseya: „Jan jest przekonany, że p , i że przyczyną tego przekonania jest spostrzeżenie, że p ; i że z kolei przekonanie, że p , wraz z pragnieniem, aby q , jest przyczyną działania a .

Eliminacja przekonań - są one zdefiniowane w terminach związków przyczynowych.

Z technicznego punktu widzenia: podstawienie zmiennej x za wyrażenie „Jan, że p ” i poprzedzenie całego zdania kwantyfikatorem egzystencjalnym.

Przedstawiciele: D.M Armstrong i D. Lewis

HISTORIA MATERIALIZMU - FUNKCJONALIZM

$\forall x$ (Jan ma x , i przyczyną x jest spostrzeżenie Jana, że p , i x wraz z pragnieniem, aby q , jest przyczyną działania a).

- Inne zdania Ramseyowskie pozwalają uwolnić się od występowania pozostałych terminów psychologicznych, takich jak „pragnienie” i „sposrzeżenie”.
- Identyfikując stany mentalne w terminach ich związków przyczynowych – nie tylko związków przyczynowych z wejściowymi bodźcami i wyjściowym zachowaniem, ale również innymi stanami mentalnymi: unikamy zarzutów jakie sformułowano pod adresem behawioryzmu: z przyczyny i błędnego koła.

HISTORIA MATERIALIZMU - FUNKCJONALIZM

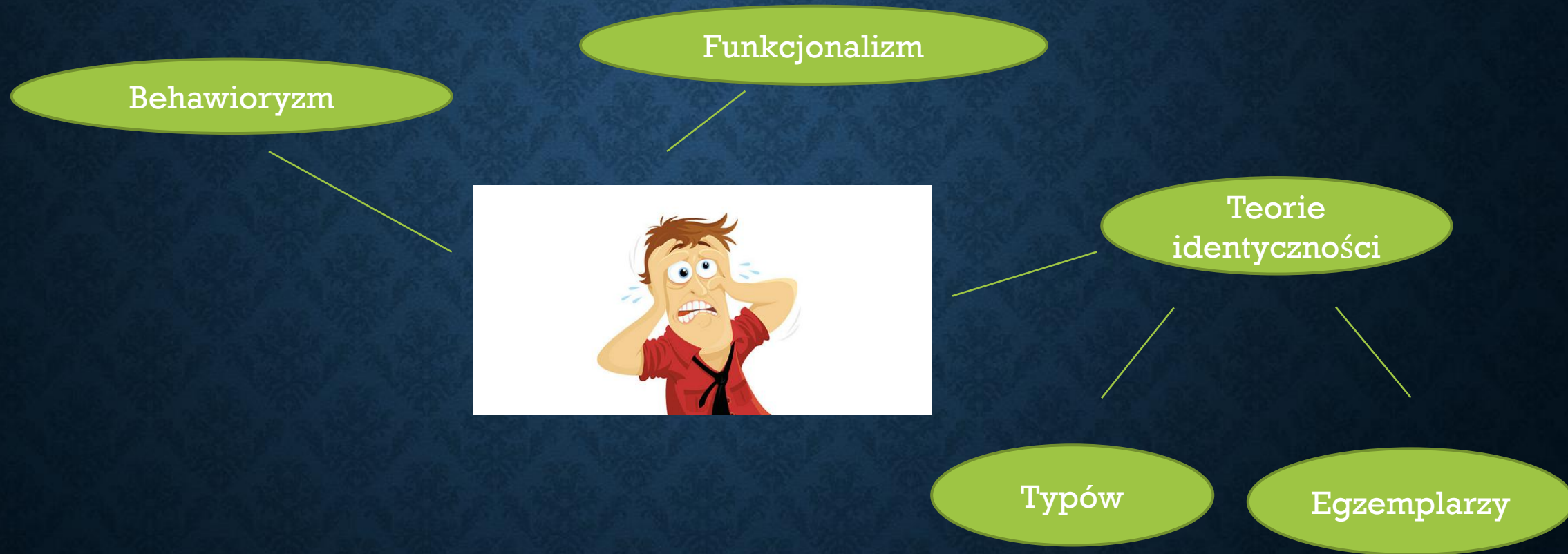
Zarzuty zdroworozsądkowe:

- Nie wyjaśnia jakościów.

Zarzuty techniczne:

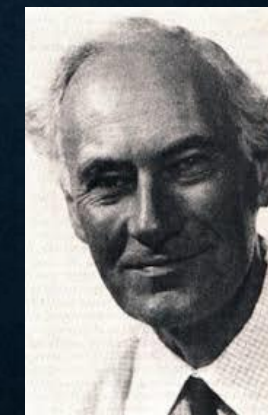
- Nie wyjaśnia związku między strukturą a funkcją: „nie potrafi wyjaśnić w kategoriach własności materialnych, dzięki jakim cechom różnych stanów fizycznych różne zjawiska materialne mogą wchodzić w identyczne związki przyczynowe. W jaki sposób zupełnie różne struktury fizyczne stają równoważne przyczynowo?” (s. 69).

HISTORIA MATERIALIZMU

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

- Fizykaliści w przeciwieństwie do behawiorystów uznali, że pomyłka Kartezjusza nie ma charakteru logicznego, lecz faktyczny.
- Logicznie nic nie stoi na przeszkodzie, aby uznać, abyśmy mieli oprócz ciał, mieli również duszę
- Jednak przyroda została tak zorganizowana, że to co wyobrażamy sobie jako własne umysły, to mózgi....
- Teza o identyczności ma charakter faktualny.
- Przedstawiciele: T. Place i J.J. C. Smart

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

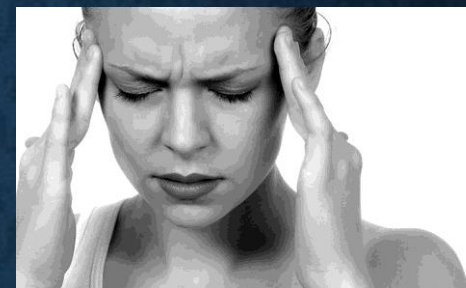
1. Woda = H₂O
2. Geny = DNA

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

1. Woda = H₂O
2. Geny = DNA
3. Ból = PNC

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

1. Woda = H₂O
2. Geny = DNA
3. Ból = PNC

Zarzuty zdroworozsądkowe:

- Chcąc sformułować poprawne twierdzenie o identyczności, z konieczności popadamy w dualizm własności – zdanie „ból to to samo, co określony stan mózgu” opisuje tę samą rzecz w kategoriach własności bólu i własności tego określonego stanu mózgu. W takim razie mamy dwa niezależne zbiory własności (mentalne i fizyczne).

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

Zarzuty techniczne:

- „Szowinizm neuronowy”: skoro każdy ból jest niczym innym jak pewnym rodzajem pobudzenia neuronów, a każde przekonanie to nic innego niż określony stan mózgu – to co z istotą która nie ma neuronów albo ze zwierzętami, które mają inną strukturę mózgu?
- Prawo Leibniza: skoro dwa zdarzenia są tożsame wtedy i tylko wtedy, gdy wszystkie własności, jakie posiadają, są im wspólne, wydaje się, iż stany mentalne nie mogą być tożsame ze stanami fizycznymi, ponieważ mają one pewne własności, których stany fizyczne są pozbawione (np. ból palca u nogi).
- Argumenty modalne.

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

- Saul Kripke sformułował argument modalny w książce „Nazywanie a konieczność” (1972).
- Argument modalny jest czysto logicznym argumentem przeciwko wszystkim wersjom teorii identyczności.
- Sztywny desygnator: jest to wyrażenie, które we wszystkich możliwych stanach rzeczy zawsze odsyła do tego samego przedmiotu, np. „Benjamin Franklin” jest sztywnym desygmatorem, bo zawsze będzie odnosił do tego samego człowieka.
- Wyrażenie „wynalazca czasu letniego” – nie jest sztywnym desygmatorem, ma ono charakter przygodny.

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

- Z pojęciem sztywnego desygnatora Kripke przystępuje do analizy twierdzeń o identyczności: $A=B$
- (1) Benjamin Franklin jest wynalazcą czasu letniego.

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

- Z pojęciem sztywnego desygnatora Kripke przystępuje do analizy twierdzeń o identyczności: $A=B$
  - (1) Benjamin Franklin jest wynalazcą czasu letniego.
  - (2) Samuel Clemens to ten sam człowiek, co Mark Twain.

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

- Z pojęciem sztywnego desygnatora Kripke przystępuje do analizy twierdzeń o identyczności: $A=B$
  - (1) Benjamin Franklin jest wynalazcą czasu letniego.
  - (2) Samuel Clemens to ten sam człowiek, co Mark Twain.
  - (3) Woda to H_2O .

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI TYPÓW

- Z pojęciem sztywnego desygnatora Kripke przystępuje do analizy twierdzeń o identyczności: $A=B$
  - (1) Benjamin Franklin jest wynalazcą czasu letniego.
  - (2) Samuel Clemens to ten sam człowiek, co Mark Twain.
  - (3) Woda to H_2O .
  - (4) Ból to pobudzenie neuronu C.

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI EGZEMPLARZY

- Teza: każdy egzemplarz stanu umysłu jest identyczny z jakimś egzemplarzem stanu fizycznego.
- Teza ta nie nakłada warunku, zgodnie z którym wszystkie obiekty kategorii „ból” muszą należeć do dokładnie ten samej kategorii stanów mózgu – mogą to być różne obiekty kategorii stanów mózgu.
- Ten konkretny ból może być identyczny z PNC, a jakiś inny ból z innym stanem mózgu.
- Przykład przekonania: „Warszawa jest stolicą Polski”.

HISTORIA MATERIALIZMU – TEORIA IDENTYCZNOŚCI EGZEMPLARZY

Zarzuty zdroworozsądkowe:

- Pomijanie jakościów.

Zarzuty techniczne:

- Nie potrafi identyfikować mentalnych własności treści psychicznych: jeżeli żywimy przekonanie, że „Warszawa jest stolicą Polski” – to czym jest to co nas łączy, skoro nie istnieje nic prócz stanów mózgu, a nasze stany mózgu są różne?

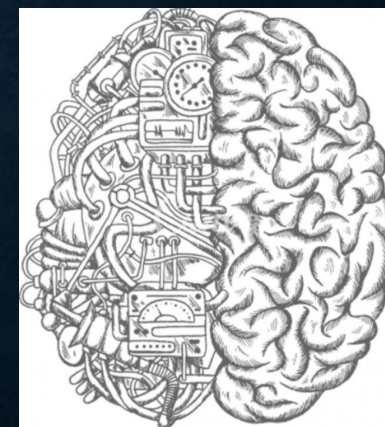
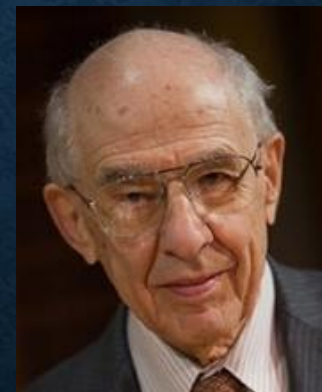

HISTORIA MATERIALIZMU

HISTORIA MATERIALIZMU – MOCNA WERSJA SI

- Teza: stany umysłu to obliczeniowe stany mózgu (umysł = program).
- Umysł jest programem komputerowym, a program może być realizowany przez dowolną strukturę fizyczną (nie musimy znać budowy i zasad działania mózgu).
- Zwolennicy: H. Putnam i J. Fodor

HISTORIA MATERIALIZMU – MOCNA WERSJA SI

Zarzuty zdroworozsądkowe:

- Chiński pokój.

Zarzuty techniczne:

- Problem ramy: inteligencja nie polega na zwykłym przetwarzaniu informacji, ale na reakcji i adaptacji do zmieniających się warunków. (H. Dreyfus).

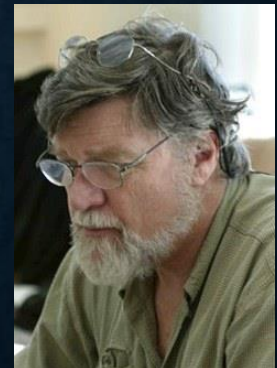

HISTORIA MATERIALIZMU

HISTORIA MATERIALIZMU - ELIMINACJA

- Powołanie się na naukę: wykazanie fałszywości flogistonowej teorii spalania usunęło wszelkie przekonania o istnieniu flogistonu.
- Nasze zdroworozsądkowe przekonania dotyczące umysłu tworzą swego rodzaju prymitywną teorię: „psychologię potoczną” – teoria ta okaże się fałszywa, a zastąpić ją ma „dojrzała nauka o procesach poznawczych”.
- Byty mentalne w rzeczywistości nie istnieją.
- Przedstawiciel: P. Churchland.

HISTORIA MATERIALIZMU - ELIMINACJA

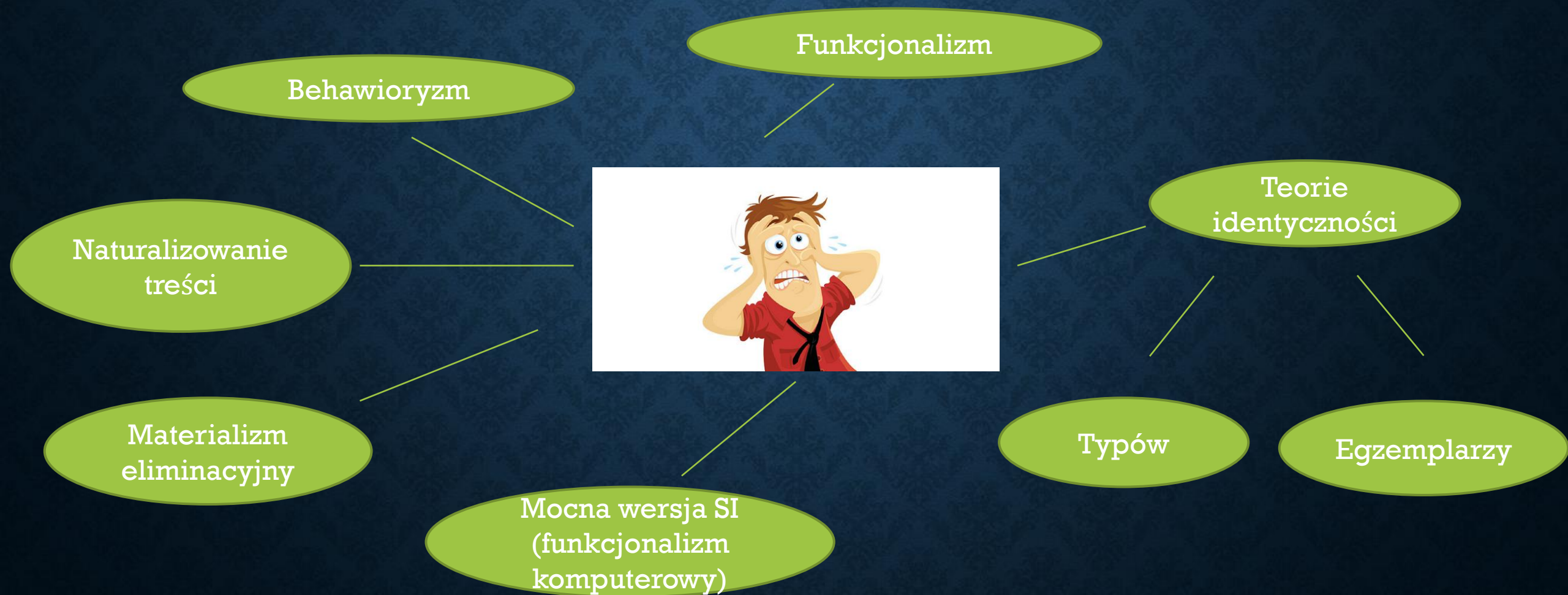
Zarzuty zdroworozsądkowe:

- Materializm eliminujący wydaje się stanowiskiem niedorzecznym: uznają oni, że nigdy nie odczuwaliśmy pragnień czy bólu.

Zarzuty techniczne:

- obrońcy psychologii potocznej twierdzą, że nie głoszą oni programu badawczego – wobec tego dlaczego mają konkurować z innymi projektami badawczymi?
- Można dopuścić to, że niektóre twierdzenia psychologii potocznej okażą się prawdziwe.

HISTORIA MATERIALIZMU

HISTORIA MATERIALIZMU – NATURALIZOWANIE TREŚCI

- Próby znaturalizowania treści intencjonalnej: wyjaśnić ją wyłącznie w kategoriach fizycznych.
- Jedną z prób znaturalizowania treści intencjonalnej był funkcjonalizm + eksternalizm semantyczny: opis treści intencjonalnych sprowadzałby się do terminów związków przyczynowych zachodzących między ludźmi, przedmiotami i stanami rzeczy.

Zarzut zdroworosądkowy:

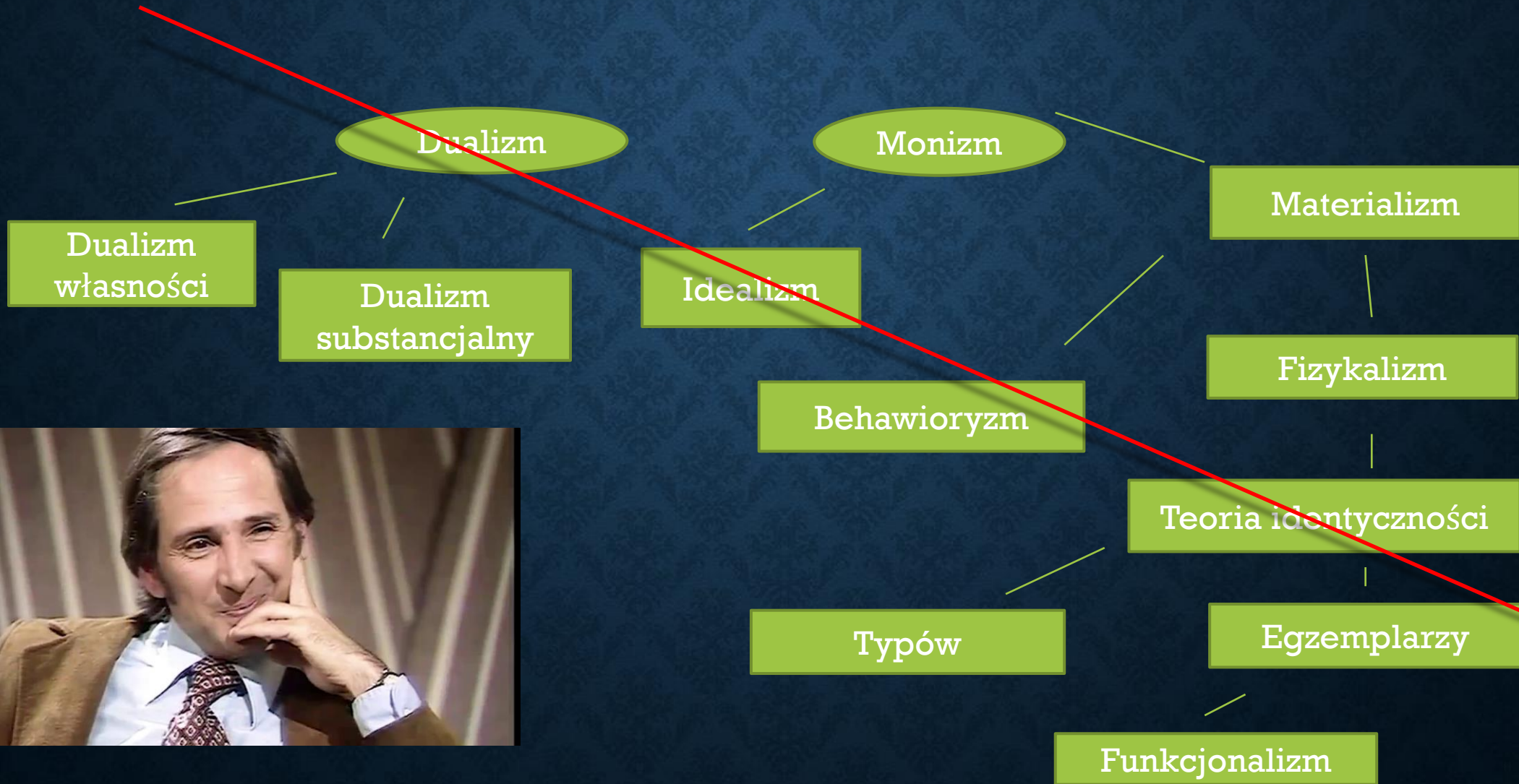
- Nie możemy zredukować treści intencjonalnej do czegoś innego, gdyby bowiem przeprowadzenie takiej redukcji było możliwe, treść intencjonalna byłaby w rzeczywistości czymś innym niż jest – Fodor „Jeżeli być-o-czymś jest zjawiskiem realnym, musi być ono w istocie czymś innym”.

MORAŁ PŁYNĄCY Z HISTORII...

MORAŁ PŁYNAĆY Z HISTORII...

MORAŁ PŁYNAĆY Z HISTORII

Naturalizm biologiczny: skupmy się na faktach!

Teza 1: Oczywiście są fakty w fizyce, np. że świat składa się wyłącznie z cząsteczek fizycznych zlokalizowanych w polach siły.

Teza 2: Oczywiście są fakty o tym, że każdy z nas jest świadomy, że nasze świadome stany mają nieredukowalne własności.

Jak odrzucimy siatkę pojęciową odziedziczoną po Kartezjuszu, przyjęcie Tezy 1 i Tezy 2 nie będzie sprawiać nam problemu!

DYSKUSJA

Teza 1: Oczywiste są fakty w fizyce, np. że świat składa się wyłącznie z cząsteczek fizycznych zlokalizowanych w polach siły.

Teza 2: Oczywiste są fakty o tym, że każdy z nas jest świadomy, że nasze świadome stany mają nieredukowalne własności.

Czy zgadzasz się z powyższymi tezami?

DYSKUSJA

Teza 1: Oczywiście są fakty w fizyce, np. że świat składa się wyłącznie z cząsteczek fizycznych zlokalizowanych w polach siły.

Teza 2: Oczywiście są fakty o tym, że każdy z nas jest świadomy, że nasze świadome stany mają nieredukowalne własności.

Czy zgadzasz się z powyższymi tezami?

Jeżeli zgadzasz się z Tezą 1 i Tezą 2, to musisz przyjąć „psychologię potoczną” wraz z jej ontologią?

DYSKUSJA

- Czy Twoim zdaniem „neuronauka” może kiedyś zastąpić psychologię zdroworozsądkową odwołującą się do introspekcji? Na czym miałyby to polegać?

DYSKUSJA

- Czy Twoim zdaniem „neuronauka” może kiedyś zastąpić psychologię zdroworozsądkową odwołującą się do introspekcji? Na czym miałyby to polegać?
- Wyjaśnij różnice między fizykalizmem egzemplarycznym a fizykalizmem typicznym?

DYSKUSJA

- Czy Twoim zdaniem „neuronauka” może kiedyś zastąpić psychologię zdroworozsądkową odwołującą się do introspekcji? Na czym miałyby to polegać?
- Wyjaśnij różnice między fizykalizmem egzemplarycznym a fizykalizmem typicznym?
- Czy nasze przekonania wpływają się na przebieg pewnych procesów fizycznych?

DYSKUSJA

- Czy Twoim zdaniem „neuronauka” może kiedyś zastąpić psychologię zdroworozsądkową odwołującą się do introspekcji? Na czym miałyby to polegać?
- Wyjaśnij różnice między fizykalizmem egzemplarycznym a fizykalizmem typicznym?
- Czy nasze przekonania wpływają się na przebieg pewnych procesów fizycznych?
- Czy uważasz, że umysł jest programem komputerowym?

BIBLIOGRAFIA

Prezentacje opracowano na podstawie:

- Searle J. (1992/1999), *Umysł na nowo odkryty*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy
- Searle J. (2004/2010), *Umysł: krótkie wprowadzenie*, Poznań: Rebis.